

O čem ženy **nesní**

3

Slapka

OLGA SOMMEROVÁ

Slafka

© Olga Sommerová, 2004

© Dagmar Hájková, 2004

ISBN 80-86631-13-3

OLGA SOMMEROVÁ

O čem ženy nesní
3

PRAHA 2004

Věnováno mým statečným a úctyhodným přítelkyním z této knihy

Dnes, v pátek třináctého února 2004, jsem dostala dopis, byl to další z mnohých hlasů probouzejících se žen, které se staly mými neznámými přítelkyněmi, s nimiž si rozumím, jako si pohledem očí rozumějí trestanci jednoho koncentračního tábora:

„Výpovědi žen, s nimiž jste dělala rozhovory o jejich životech, mi dodaly novou sílu bojovat a věřit v sebe, v to, že člověk vydrží zdánlivě nevydržitelné. Tolik bych si přála, aby vznikla ještě třetí, čtvrtá, pátá kniha, cítím, že tento potenciál životní pravdy je asi nevyčerpatelný. Ačkoliv ve vašich knihách dostávají prostor pouze zralé ženy, jejich příběhy a prožitá životní zkušenost oslovují i mladou generaci žen. Dala jsem Vaše knížky přečíst své dvaadvacetileté dceři, která byla stejně nadšená jako já. Diskutujeme teď díky Vám více o vztazích mužů a žen, o problémech emancipace u nás. Zcela jistě jsou semínky, ze kterých dříve či později vyklíčí léčivá bylina, kterou budeme používat jako terapii i jako zbraň na všechno a proti všemu, co ženskou duši deptá, sžírá, ničí, ponižuje, dusí a zraňuje, aniž bychom si to zasloužily, aniž bychom znaly účinnou sebeobranu. Bohužel se zraňujeme i my ženy mezi sebou navzájem. Dospěla jsem k názoru, že tak jako neplatí, že všichni lidé bratry jsou, nenaplnuje se ani, že všechny ženy sestry jsou.“

Milé sestry, bez solidarity nelze přežít v žádném stavu ohrožení, na výpravě na osmitisícovku, při požárech a povodních, ve válce na frontě i za ní, v koncentráku ani na cestách. Bez solidarity nelze přežít dokonce ani v patriarchátu mírumilovně se tvářícího českého kotlíku. Ano, v Ev-

ropě počátku jedenadvacátého století si život uchováme, ale jaký je to život?

Život sluzky, vykonávající neplacenou a neceněnou otročinu, kterou je vlastně zachovávan lidský rod? Živoření bité spasitelky, která je tu pro všechny, jenom ne pro sebe? Zklamání ambicí zbavené samičky, která dostala od Boha větší talent než většina průměrných mužů? Život člověka druhého řádu?

Všechno prý má svůj čas. Čas skutečně rovného postavení žen vůči mužům nenastal, nekonečně se vleče. Po dramatickém dvacátém století, které učinilo díky osvíceným ženám a mužům i civilizačnímu pokroku lidstva největší posun k přijetí ženy jakožto člověka, přišlo století další. V něm musí české ženy vnímat své postavení jako výsměch všem ušlechtilým humanistickým myšlenkám.

Dnes už jsem přesvědčená, že čas, kdy strůjcem ponížení ženské bytosti byl muž, pominul. Dnes už vím, že kvalitu svého kolektivního i soukromého osudu mají ve svých rukách ženy. Škoda, že strach riskovat je silnější než touha žít důstojně. Vážít si sama sebe a žít svůj život je méně než hlas ulice, kterému se říká „cotomužeknoulidi“.

Ženy, které přišly do mé třetí knížky, jsem si nevybírala, potkala jsem je.

Ljubu znám od svých sedmnácti let. Hanu jsem potkala při natáčení svého filmu, řekla mi, že mě miluje za to, co pro ženy dělám. S Emilií jsem se poznala před dvaceti lety, když občas hlídala mého malého syna. Annu mi představila moje dávná přítelkyně. Když jsme s Annou natáčely rozhovor, viděly jsme se poprvé v životě. Idu, vzácnou ženu, jsem potkala na svých cestách. Adéla za mnou přišla na filmovém festivalu Jeden svět, kde jsem byla v porotě, a tak jsme

se sprátelily. S Martou jsem se seznámila na autogramiádě své knihy, padly jsme si do oka a vyměnily vizitky. S Jožkou jsem se uviděla poprvé před dvaceti lety při natáčení filmu. Znovu jsme se objaly až po dvou desetiletích, když jsem za ní přijela do hor na konec světa. Mirka mi sama zavolala poté, co viděla v televizi můj film a stala se prostřednictvím e-mailu mou každodenní důvěrnou přítelkyní. Helenu znám deset let - také díky natáčení. Prodiskutovaly jsme spolu mnoho hodin. Šárku mi představil můj kamarád, Martinu moje dávná přítelkyně. Lenka mi napsala dopis tak jako mnoho žen, které četly mé knihy. Šly jsme spolu do hospody a povídaly si, jako bychom se znaly odjakživa. Později přivedla Bohdanu, se kterou jsem dělala rozhovor také při prvním spatření.

Když jsem natočila film a do dvou knih zaznamenala rozhovory se statečnými a upřímnými přítelkyněmi, myslala jsem, že s psanými texty končím, mým povoláním je filmová dokumentaristika. Ale neustále se mi zjevovaly a přicházely ke mně další a další osudy se strukturou klasického dramatu, od expozice bezmocného dětství přes naivní dívčí sny, dlouhodobě prožívaná zklamání ve vztahu s mužem v peripetiích nevěř, hádek, nemocí a nedostatku peněz ke krizi rozvodu až po katarzi poznání – jsem silná žena a můžu vykročit ke svobodě. Proto jsem přistoupila k další knize – do třetice všeho dobrého, toužila jsem postoupit dál v intimitě sdělení, tak důležitého ve sdílení a porovnávání našich pochybností, a proto jsem se rozhodla, že rozhovory budou anonymní, byť autentické. Každá z mých přítelkyň na důkaz své skutečné existence otiskla na stránku této knihy svůj pravý palec, namočený v polštářku s razítkovou barvou.

Život každé ženy v mé knize byl jiný, ale v dramatické

strukturu se jejich příběhy až příliš podobaly jeden druhému. Společenský diktát patriarchálních zvyklostí, danost role muže a ženy narazily na civilizační pokrok poslední třetiny dvacátého století a systém se začal hroutit. Ženy zjistily, že skutečný život chodí jinými pěšinami, než nám nadiktovali patriarchové minulých století.

Tituly příběhů mých přítelkyň jsou kopií vyslovených vět a vypovídají samy o sobě o cestě ženy z otroctví ke svobodě:

Byla jsem služka. Nevím, jestli jsem byla statečná, nebo zbabělá. Byla jsem hladová po lásce. Měla jsem v sobě příliš mnoho síly a lásky. Ženy vydrží zbytečně moc. Žila jsem jeho život, ne svůj. Už nikdy nebudu onuce. Učila jsem se mít sama sebe ráda. Svobodu jsem potřebovala víc, než jsem tušila. Z mého slovníku zmizelo slovo musím. Naučila jsem se křičet. Nejjednodušší je být sama. Zabřečím si a jdu dál. Žena nesmí držet hubu a krok.

Je nám třeba odvahy, přestaňme se bát ztráty dobytých území, hledejme území nejplodnější, svoje já, které nám ženám otevře cestu ke svrchovanosti a sebeurčení na této krátké trase pozemského bytí.

Ženy vydrží zbytečně moc

Hana

HANA (48 let)

úřednice

dvě děti

rozvedená

Moje dětství nebylo ani šťastné ani nešťastné. Myslím, že průměrné, žádné problémy, rodiče abstinenti, nekuřáci, taková slušná střední vrstva. Neříkám, že jsme měli všechno, naši brali pár korun, ale v té době si mohli pořídit pěkný barák a pak auto. Snažili se nám dát, co mohli. Později jsem si uvědomila, že mě možná ovlivnil vztah mámy a táty. Ten jsem si jako dítě výrazně neuvědomovala, protože jsem nezažívala žádná do očí bijící dramata. Táta byl tichá voda v pozadí, žádné projevy otcovského citu. Pusu mi dal jen dvakrát v životě, na svatbě a na promoci.

Proto si je tak přesně pamatuješ...

Nikdy mě třeba neposadil na kolena, ale myslím, že mě měl rád, jenom to neuměl říct. Máma byla v podstatě řídicí orgán rodiny, všechno kompletně organizovala, třeba úřady

i nás děti. U nás se třeba malovalo, když táta odjel na služební cestu. Když odjel, vymalovali jsme celej barák, uklidili, aby táta, až se vrátí, nepoznal, že se malovalo.

Aby ho to neobtěžovalo...

Ale my jsme to brali jako – taťka by se zlobil, on by byl naštvanej, on to nemá rád.

V mém dětství to bylo taky tak. Ale když ženy své manžele pořád takhle šanujou, tak oni pak nevědí, o čem je život!

Já vím, ale matka to takhle dělala a to silně ovlivnilo moje pozdější postoje k mužům. To bylo pořád – tatínek spinká, tatínek odpočívá, táta se učí. Můj táta dálkově studoval pět let vysokou a těch pět let byl od nás vlastně izolovanej, pššš, nerušte tatínka. Ale co mě asi ovlivnilo podstatně víc, bylo to, že matka mi dávala najevo – nedělej problémy! Když nebudeš dělat problémy, budu tě mít ráda. Pokud je budeš dělat, nebudu tě mít ráda. A to bylo tak silný a ona to se mnou skutečně uměla, že já se naučila nedělat problémy, a když, tak jsem si je sama vylízala. V životě jsem nešla za mámou, abych jí řekla, že mám problém. Třeba když jsem na vejšce přišla do jiného stavu, to bylo za těžkýho totáče a v té době to nebyla žádná sranda jít na potrat, tak máma se to nikdy nedozvěděla. Když jsem třeba měla první menstruaci, a to bylo v osmé třídě, tak protože jsme si o těchhle věcech vůbec nepovídaly, chodila jsem jí krást vložky. A teprve když už jsem jí ukradla celej balík, zjistila to. Já byla taková ta vzorná dcera, která nezarmucuje rodiče. K máti jsem teprve v posledních letech, a to jí už bylo sedmdesát, našla cestu a ona ke mně taky.

Ale člověk, i dítě, musí dávat najevo své emoce, být naštvanej a zlobit..

Asi jsem taky zlobila, ale víš, co mě strašně mrzelo? Já měla na gymplu velkou kamarádku, ke které jsem jezdila na víkendy nebo jen na čaj, a ta se s maminkou a tatínkem bavila o intimních věcech. Její máma na nás čekala, až se v noci vrátíme z diskotéky, a bavily jsme se spolu o klukách. A tehdy jsem si uvědomila, že jinde se žije jinak. Proto jsem chtěla mít se svými dětmi jiný vztah. Kluk i holka jsou už dospělí a můžu říct, že dcera je moje nejlepší přítelkyně. Mám s nimi absolutně otevřený vztah, a když mají průšvihy, přijdou se ke mně poradit. To mě vždycky nejvíc štvalo, když jsem měla průser a svěřila se někomu, tak on, místo abychom to konstruktivně řešili, mi začal nadávat – ty jsi ale blbá a neschopná.

Koho tím myslíš?

Později byl takový můj manžel. To mě naučilo nemluvit o svých problémech, ale řešit si je sama, což je na jedné straně plus, ale na druhé straně jsem byla na všechno strašně sama.

Ale do manžela ses zamilovala...

Samozřejmě jsem se zamilovala, jako každá. Jedna kolegyně z koleje mě vzala na šibřinky a tam jsem ho potkala. Vladimír byl učitel a mně imponoval, protože v té společnosti byl jediným svobodným chlapem a tudíž potenciálním ženichem. Všechny holky po něm šílely. On si všimal mě a slovo dalo slovo. Mně bylo dvacet a mimochodem, byla jsem ještě panna.

Ve dvaceti jsi byla panna?

To si piš. A pro mě to bylo velký trauma, protože všechny holky na gymplu už vesele skotačily a já nic.

A ty jsi zase vesele odmítala nápadníky...

Odmítala, ale já potřebovala, aby to už někdo udělal a Vladimír byl venkovskej frajer, ten se mnou nedělal žádný štráchy, sbalil mě a připravil o poctivost ještě ten víkend. A pak nastal takovej ten syndrom utržení ze řetězu, já si vy-chutnávala všechny ty příležitosti, dostala jsem se do blbý party, byla to reakce na to, jak jsem byla předtím pořád nevinná. To trvalo krátkou dobu, ale přišla jsem do jiného stavu.

Počkej, ale tys nebyla těhotná s budoucím manželem, který tě připravil o poctivost?

Ne.

A tys mu to řekla?

Řekla, a on, že mě má tak rád, že se mnou zůstane na-dále, takže jsem si sama vyřídila potrat.

Jak jsi ho prožívala?

Já když mám stres, tak vypnu. Vypnu pocity, vypnu city a jenom si šlapu, snažím si říkat, to všechno pomine, to všechno bude pryč. Já vůbec neprožívám tu chvíli. Zpětně se mi to samozřejmě vrátí.

Je to taková záchranná clona...

No, aby se člověk nezbláznil. Ale pak jsem studovala ruštinu a v tehdejší době se na půl roku jezdilo do Moskvy, aby-chom se zocelili v jazyce. S Vladimírem jsme si psali dopisy. V té Moskvě to bylo docela drsný, nebyla to žádná sranda a každěj dopis něco znamenal. Pár holek se tam začalo vdá-vat a já se po návratu vdala taky. Vzali jsme si půjčku, začali

stavět barák, já dodělala školu a šla učit do stejné školy jako manžel. Za rok jsem jako správná manželka otěhotněla, zaplatpámbu za to, narodila se mi dcera a pak po krátké mateřské dovolené jsem šla znovu pracovat. Měla jsem skvělou tchyni, ta mi dceru hlídala, a po třech letech se narodil syn. Všechno plulo, měli jsme postavený barák, měli jsme práci.

Jak jste spolu žili?

Ty první roky žiješ láskou a láska je tak tolerantní! Samozřejmě problémy byly, ale vždycky se to potom srovnalo v posteli, znáš to.

A jaké problémy jste měli?

Problém číslo jedna byl alkohol. On hodně pil a já si to nějak neuvědomila.

Co pil?

Pivo a panáky. Víš co? Tam pila skoro celá obec, to je taková díra, že tam je to snad jediná zábava. On hrál fotbal a trénoval fotbal, takže čtyřikrát týdně tréninky, v sobotu v neděli zápasy, potom hospoda. Občas přišel ve slušném stavu, občas hodně natvrdo, občas ho přinesli.

A dožadovala ses, aby toho nechal?

Ne. Protože já se adaptabilně sžila s vesnicí a tam to bylo daný, tam to bylo normální. To víš, že jsem někdy dělala scény, ječela jsem, plakala, naříkala, ale můj problém byl v tom, že jsem nemohla jako jiná ženská říct – já se na to vykašlu a jdu k mamince. Já nemohla a on to věděl.

Tys mámě nic neřekla...

Nechtěla jsem jí dělat starosti. Když přijeli naši k nám nebo my k nim, dělali jsme vzornou rodinu. Oni měli radost, že to té jejich holce vyšlo.

A kdy začalo být tvoje manželství obtížné?

Byla jsem vdaná dvacet let a z toho prvních deset let bylo docela fajn. Jo, zmlátil mě třeba, protože s alkoholem se samozřejmě a zásadně pojí žárlivost. Ale musím říct, že za těch dvacet let manželství jsem mu nebyla nevěrná. Neměla jsem potřebu být nevěrná, těch prvních deset let jsem ho měla hodně ráda. A potom život na vsi je něco jiného, než jak to vnímáte vy Pražáci. Tam je to nalinkovaný, protože je to malá díra, kde si všichni vidí do talíře, navíc jsme oba byli kantoři a to je zase víc sledované postavení. A když mi ho přinesli ztlouklýho z hospody, a já už byla vyřízená, tak jsem s ním třeba tři týdny nemluvila, ale nakonec jsem s ním musela komunikovat kvůli dětem. Nechtěla jsem to před nimi řešit a to nás pak nějak udobřilo.

Když tě zbil, co sis myslela, jak ses cítila?

On se mi druhý den přišel omlouvat a klečel na kolenu. Takhle jsme to táhli deset let, ale pak přišel zlom a přišel vlastně s revolucí. Z vedoucích pozic se začali vyhazovat komunisti, takže došlo i na ředitele školy. Byl vypsán konkurs, nabídli účast taky mému manželovi, ale on to odmítl. Já ho přemlouvala – jdi do toho, ale nenašel odvahu. Já věřím na intuici, věřím na náhodu. A představ si, že to byla náhoda, která rozhodla, že jsem se tou ředitelkou nakonec stala já. Odebírali jsme časopis 100 + 1, já ho tenkrát otevřela a tam byl článek, jak se má žena obléknout na konkurs, že nemá

mít příliš provokativně krátké sukně ani moc vysoké podpatky. A já si najednou říkám, vždyť bych do toho mohla jít! Tomu říkám osvícení, mě do té chvíle ta myšlenka ani nenapadla. Tak jsem na ten konkurs šla a vyhrála ho.

Manžel byl pak vlastně tvůj podřízený.

Jemu vadilo, že jsem to vzala, protože jsem pak měla víc starostí a méně se věnovala jemu a rodině. Mně se manželství podělalo po revoluci.

Ty ses asi snažila, aby nepoznal, že máš hodně starostí v práci, mimo rodinu. Klasický muž nemá rád, když žena dělá tvůrčí práci nebo když dělá šéfkou...

A když je navíc úspěšnější než on, to je pak zlý. V té době jsem měla dost těžký období, protože pár dní předtím, než jsem se stala ředitelkou, jsem začala dálkově studovat angličtinu a chtěla udělat státnice, na škole to chvíli trvalo, než jsem ji vyčistila od komoušů, ale slušně – všem jsem dávala šanci. K tomu nové zákony ve školství, studium, byly to tři narvaný roky, ale všecko jsem zvládla.

A děti byly v pubertě...

Děti byly v pubertě, a když jsem přišla domů, nikdo nesměl nic poznat. A upozorňuju, ty tři roky jsem se učila tak, že jsem vstávala přesně každý den, i o prázdninách, za deset minut čtyři. Deset minut mi trvalo, než jsem si opláchla oči, pustila ven kočku, za tu dobu se mi uvařila voda na kafe, takže ve čtyři ráno jsem seděla u stolu v kuchyni a do šesti, kdy jsem vypravila děti do školy, jsem se dvě hodiny učila. Já už pak večer nemohla a padala jsem na hubu.

Vzpomněla jsem si na svého tátu – nerušte tatínka, tatínek se učí!

A já to takhle dělala tři roky, nikdo to nesměl poznat, protože jsem viděla, že se manželovi sakra nelíbí, že dělám ředitelku, a tak jsem se snažila, aby neměl pocit, že jsem lepší. A protože v té době u nás běžely komunální volby, tak jsem ho donutila, aby do nich šel, protože byl oblíbený člověk, a plánovali jsme si, že já jsem ředitelka, on bude starosta, že to obšancuju, ale v dobrém slova smyslu, a já měla radost, že bude mít šanci. Viděla jsem v tom záchranu, v té době jsme k sobě našli trochu cestu. Ale byly v tom techtle mechtle, jeden zastupitel si to obšlápl, byly v tom prachy, nějaký šmėčko, a když se u nás už chladilo šampaňský, přišel manžel z voleb s tím, že se starostou nestal. A tím nastaly problémy. Jeho životním pocitem bylo zklamání, nic mu nevycházelo, přestože byl poctivej a zapálenej. Nikdy z ničeho nic neměl, prostě zapadlej vlastenec.

A ty jsi v té době, kdy jsi dělala ředitelku a ještě po nocích studovala, pracovala v hospodářství?

Měli jsem hektar zahrady, ovce, prasata, kozy, slepice, brojlerý, husy a obrovskej sad. Měla jsem opravdu velkej zářah. A během tří let jsem byla vyhodnocená jako nejlepší ředitelka na okrese, podařilo se mi vytvořit dobrou partu, škola podnikala, bylo na odměny, bylo to dobrý.

Vždyť jsi musela padat na hubu...

Přece mi v té době ještě tolik nebylo.

A jak se podílel manžel na hospodářství?

Dělal venkovní práce, řezal stromy, sekal otavy, pomáhal.

A vařila jsi denně?

Vařila jsem denně. Ale v té době mi zemřela tchyně, která byla mou velkou oporou, i když ve sporech byla samozřejmě na manželově straně. Jednou jedinkrát jsem si k ní šla stěžovat, že se její syn opil, a ona byla celá rozpačitá. A pak jsem zjistila, že druhý den k ní můj manžel šel, protože měl kocovinu, a ona mu uvařila hovězí vývar. Anebo když nečekaně přijela moje matka a on byl někde v hospodě, tak pro něj tchyně běžela. Rozumíš, on byl jediné dítě a navíc ho měli pozdě, takže to taky trochu chápu. Po manželově neúspěchu v komunální politice se situace začala zhoršovat, čím dál víc chlatal a já už s ním pak přestala chodit na ty venkovské bály, protože se za půl hodiny zrubal, dělal tam stojky a blbosti a já se za něj styděla. Zároveň jsem byla svázaná s tou vesnicí, kde jsem žila a měla už nějaké postavení. Byl to začarovaný kruh, říkala jsem si – kam půjdu? Děti jsou ještě nedospělé, mám tady postavený barák, k mámě jít nemůžu. Neměla jsem šanci a neměla jsem si představit, že bych byla...

Že bys byla sama?

Úplně jsem se toho děsila, ale jak to postupně gradovalo, požádala jsem o rozvod. Ale byla to klasická demonstračka. Já už nemohla, protože on třeba tři měsíce chlatal v jednom kuse, já dřela na zkoušky a on přišel ve čtyři ráno, nechal rozsvícený celý byt, od plynu si zapaloval cigaretu a nechal puštěný plyn a já z toho byla už vyšílená. Takže jsem chtěla, aby aspoň dostal obsílku od soudu, že se chci rozvádět, aby si uvědomil, že to tentokrát myslím vážně. Ale pak jsem tu žádost stáhla.

Proč jsi ji stáhla?

On mě začal přemlouvat a sliboval. A já si říkala, sbalím kufry a co? Kam půjdu, kde budu pracovat? Ta nejistota byla pro mě tak strašlivá, že jsem radši volila tu zatracenou jistotu.

Ale za takové situace jste snad už nemohli žít jako muž a žena?

V té situaci už sex nebyl spontánní, přišel v noci ožralej, smrděl hospodou, ráno se na mě sápal, já mu nedala a on se mnou přestal mluvit. Šli jsme spolu do školy, on tři metry přede mnou, já za ním cupitala jako služka, on mě uměl ponížit. A víš, co jsem si uvědomila mnohem později? Že vlastně nemám jedinou kamarádku.

Cože?

Přísámpámbu, já neměla jedinou kamarádku. On to dokázal, abych ji neměla. A zpětně si uvědomuju, jaký to byl průšvih. Já vůbec neměla někoho, komu bych se mohla svěřit.

Na té vesnici jsi neměla výběr. Kdybys byla v Praze, bylo by to asi jiné.

Samozřejmě! Měla jsem potřebu někomu se svěřit, s někým si popovídat. Ale já nemohla ani mámě, nikomu. Kdybych měla kamarádku, tak bych si některé věci uvědomila. Třeba by mi řekla, proč se necháš mlátit, proč si to necháš líbit? A když nikoho na ten dialog nemáš, žiješ v začarovaném kruhu, vůbec tě nenapadá, jak z něj ven a maximálně tě napadne, že se půjdeš oběsit do stodoly.

Ale tys musela mít nervy nadranc, vztah s manželem, a k tomu příliš mnoho práce...

Měla, ale práce mě uspokojovala, já se do ní hodně ponořila, protože jsem v ní byla dobrá. A když děláš práci, která tě uspokojuje, únava je minimální, protože to uspokojení je hnací motor.

Ty ses musela každý den bát jeho pití...

Ten chlást ho dostával, když vypil jedno dvě piva, byl konec. Já se za něj hanbila a už dopředu jsem se bála, že bude třeba poutí a on se tam zrube. Už před tou poutí, která je jednou za rok, jsem se na to připravovala, spala jsem s ním, dělala mu pomyslení, aby bylo dobře, aby neměl důvod jít do hospody. Důvod se vždycky našel, třebaže jsem menstruovala.

A tys byla při menstruaci protivná....

Ne že jsem byla protivná, to já nebyla, ale proto, že jsem byla týden nepoužitelná.

K sexu?

Ano. A to byl důvod, proč šel do hospody. A on ten týden se mnou jednal jako s nějakou onucí, protože věděl, že mě nedostane do postele. Bavila jsem se o tom s jednou kamarádkou, ta měla to samý.

A on s tebou musel souložit každý den?

Dost často, on to měl rád a já jsem to měla dřív taky ráda.

Vždyť se můžeš milovat i při menstruaci...

Ale samozřejmě že můžu, ale to už musíš být sakra na-

buzená a musíš mít toho muže hodně ráda. Takže v pozdějších letech už menstruace sloužila k tomu, abych s ním nemusela spát. Byly i hezké chvíle, ale bylo jich čím dál míň. A já si to pořád neuvědomovala, přijala jsem život, jak šel, neměla jsem žádné východisko a byla jsem vděčná za to, že prošel týden, kdy se moc neožral a nebyl průser. Vždycky jednou za půl roku slíbil, že se půjde léčit. A vždycky se mu podařilo vykrotit se. Začala jsem si vést kalendář, kolikrát byl opilej hodně, kolikrát málo nebo nepil. A ke své hrůze jsem zjistila, že třeba dvacet dní z měsíce byl ožralej. A teď si vezmi, že byl vlastně můj podřízený a to nebyla žádná sranda. Ta naše ves byla nesmírně tolerantní, ve městě by prostě letěl. Když udělal někdy velkej průšvih, tak potom tři týdny vydržel a nechlastal. Tři týdny bylo maximum. A víš, co je nejhorší? Že jsem znovu začala doufat. Já doufala předtím stokrát, protože týden sekal dobrotu, děti z něj byly nadšené, pochválil jídlo, umyl nádobí, byl pozorný, taktní, nenaléhal na sex, protože věděl, že momentálně jsem bez chuti. Trvalo to týden dva, začala jsem odpouštět a říkala si – jinde je to horší, támhleten je karbaník, támhleten se kurví. Pak jsem se s ním vyspala a za týden to všechno začalo nanovo a já si říkala: Jsi blbá kráva, zase jsi naletěla! To bylo hrozný – ta naděje a pak znova ťafka. Já nevím, co všechno ženská vydrží, ale asi toho vydržíme zbytečně moc.

Říkala jsi, že pak došlo u tebe k nějakému zlomu...

Děti dospívaly, studovaly, byly samostatné a bylo mi s nimi fajn. Ve volném čase jsem pletla, šila, a najednou jsem pocítila prázdnotu. Co jsem taky na tý vsi kromě práce měla dělat? Nemohla jsem nikam vypadnout, protože můj manžel rozhodl, že nebudeme mít auto.

Na vesnici auto mít musíš, jinak se nikam nedostaneš.

On řekl, auto nebude a měl k tomu takový ty ekologický kecy. Teprve časem mi došlo, že by nemohl řídit, protože byl věčně věkův nalitej. Já řidičák měla od devatenácti, ale došlo mi taky, že jsem byla od něj v té vsi cíleně zahrabaná, izolovaná. On to měl promyšlený, já nemohla nikam jet, já neměla kamarádky. Přivydělávali jsme si zemědělstvím a prodávali ovoce. Jednou za rok jsem jela do Prahy, abych si něco pěknýho koupila na sebe. On mi říkal, jed' a kup si něco! Ženský mi říkaly – to mně by ten můj nedovolil a já měla pocit, že je nesmírně velkorosý, i když jsem ty prachy vlastně taky vydělávala!

Tys byla vlastně uvězněná na pár čtverečních kilometrech...

Ale pak se přihodila důležitá věc. Barák vedle nás koupila manželská dvojice v našem věku, se kterou jsme se začali kamarádit. Ta žena byla fajn a v mých očích úžasně nezávislá, jezdila autem, jezdila na masáže, na rekondiční pobyty, a to všechno jsem vnímala jako nesmírné hrdinství. A ona mi třeba řekla, pojď, pojedeme do města na masáž, pojď, skočíme si na skleničku. Když jsem se vrátila, manžel na mě čekal s takovou tou trestající chladnou zdvořilostí. Pak jsem s ní jednou jela na jejich chatu, to už bylo po návratu domů horší. A ona mi najednou začala otvírat oči: jsi kráva, proč tohle děláš, proč si to necháš líbit? A měla obrovský vliv na to, že jsem změnila život. Ukázala mi, jak se z té mé pátlálie dá vybědnout. Do určité doby ten teror vydržíš, a když potom kulminuje a ty to nezachytíš v tom kulminačním bodu a nerozsekneš to, neuděláš to už nikdy. A pak budeš žít s partnerem dalších patnáct dvacet let našťvaná, zatrpklá

a můžeš jenom litovat, žes to tenkrát neudělala. Bohužel vidím kolem sebe spoustu dvojic, které si už dneska nemají co říct a jejich vztah je k ničemu. V době, kdy měli do toho bouchnout a říct – bude nám líp bez sebe, to neudělali. Když se vztah opotřebuje a nemá sílu se dál vyvíjet, přináší jenom trápení.

A co se stalo dál, že ses rozhodla k nějakému kroku?

Pak přišel osudný rok, dvacátý rok našeho manželství a blížila se pouť. Sjížděli se rodáci, od pátku do neděle se pilo. A tenkrát mi můj manžel udělal šílenou, ale šílenou ostudu. Ožral se a napadl mě bezdůvodně před mými kantory. A učitel je člověk, který musí jít příkladem a mít úroveň a ne takhle bezostyšně páchat zvěrstva. A k tomu popadl nějaké tříleté dítě a tancoval s ním, táta toho dítěte ho tam zmlátil. Tenkrát na té pouti to bylo poprvé, co jsem si všimla jiného muže. Byl to člověk z Prahy, delší dobu jsem ho znala, stýkali jsme se kamarádsky s partou. Ten chlap mě přitahoval a na rozdíl od mého manžela dělal dojem, že se o něj můžeš opřít. Měl peníze, což taky nebylo zanedbatelné, krásné auto, byl hezky oblečený a měl takové to krédo – nemám problém. A když jsem ho srovnala s tím svým ožralou, který se tam někde motal, začal náš vztah. Je to hrozný, ale moje první myšlenka byla, když už jsem byla tolikrát manželem ze žárlivosti zmlácená, že mu nasazuju parohy, – tak to konečně jednou udělám. Ale zaskočilo mě, že se mi to zalíbilo.

Myslíš milování?

V posledních deseti letech jsem v posteli myslela jen na to, abych už to měla za sebou. Třeba jsem se obrátila a četla si při tom noviny. Bylo to v duchu – posluž si. Úplně jsem re-

zignovala. Bylo mi něco přes čtyřicet a nenacházela jsem v sexu radost. Pokud nejsi děvka, musíš k tomu chlapovi něco cítit, musíš si ho vážit. A já se za něj jenom styděla, tak jak jsem se s ním mohla milovat?

Setkala ses s milencem znovu, když byl z Prahy a tys byla zavřená na vsi?

Po krátké době jsem náhodou někam jela na dva dny, on za mnou přijel, zopakovali jsme si to a zjistili, že nás to oba vzalo. Šíleně jsem se zamilovala. Můj problém byl, že jsem podcenila žárlivost svého manžela, jeho neskutečnou vynalézavost. Teprve později mi řekl, jak mě celé roky společného života sledoval, ale já měla tehdy čisté svědomí. Když jsem byla mimo dům, tak mi kontroloval i kalhotky. A pyšně mi vyprávěl, že jednou, když jsem ho vyhodila z ložnice, protože smrděl, mě celou noc hlídal, spal ve vedlejších pokoji a uvázal si nit z kliky dveří na palec, kdybych šla náhodou v noci za chlapama, že by ho to vzbudilo. To bylo uboze komický.

Tys mu řekla o tom novém muži, nebo se to sám dozvěděl?

Já byla z té nové lásky nadšená, dušička jásala a přehlížela jsem, co se děje doma. Šla jsem k té své jediné kamarádce, bylo léto a já se jí svěřovala u otevřeného okna. Pak jsem zjistila, že manžel celou dobu pod tím oknem seděl. Vykecala jsem se, šla domů, ráno se probudila a zjistila, že manžel nikde není. Přijdu do kuchyně a koukám na zdi. Všechny ty stěny popsal nápisy, na kterých bylo to, co jsem říkala své kamarádce: miluju ho, je to s ním skvělý, krásně jsme se pomilovali. To bylo vyryté do zdí.

Byl nápadítej...

Ale pak začal asi nejhorší rok mého života, rok těžkého teroru. Dokonce jsem uvažovala o tom, že přestanu s tím novým vztahem, ale už jsem ochutnala zakázané ovoce.

Co bylo následující den, když jste se potkali?

Já byla dřív ze všeho vynervovaná a teď jsem byla absolutně klidná. Vždycky když mám velký problém, zakuklím se, nevnímám. V nejestresovějších situacích jsem úplně chladná. To ráno na mě čekal na terase, pili jsme kafe a já říkám – ty jsi poslouchal, tos neměl. Očekávala jsem rambajz, ale asi jsem ho překvapila tím, že jsem neměla pocit viny, že jsem se nesnažila mluvit a něco vysvětlit. Jenom jsem mu řekla: No a co? Prostě jsem to udělala, když jsi mě za to bezdůvodně tolikrát zmlátil, tak konečně to máš.

A tentokrát tě nezmlátil?

Ne, ne. Protože on byl z toho vyřízenej, že jsem to konečně udělala. A pak začal rok hodně těžkýho života s tím, že jsem se dokonce snažila se svým přítelem rozejít a řekli jsme si, že si třeba tři měsíce nebudem volat. Jenže to bylo silnější než my...

A pro něj taky?

Oboustranně.

A ty sis řekla, že setrváš ve svém manželství...

Nechala jsem se znovu manželem nachytat, protože mě překvapil svým velkorysým přístupem, že to vzal. Jenže to byla všechno jenom přetvářka, takže jsem pak dostávala jednu řádku za druhou, protože on teď měl konečně oficiální

důvod chlastat. Navíc v naší obci se pěstovalo hodně jablek a páčila se tam padesátiprocentní kořalka. A to byl konec.

A co ten tvůj milej?

Občas jsme se setkali někde po hotelích, občas jsem jela na návštěvu k rodičům.

On ti neříkal, pojď, budeme spolu žít?

Ne, to mi neříkal. Jednak žil s rozvedenou manželkou ve společném bytě, to byl takový vztah, že nemohli být spolu ani bez sebe. A já o tom taky neuvažovala, brala jsem to tak – teď je to krásný a nebudu přemýšlet o tom, co bude dál. Může se ti to zdát legrační, ale já žila z toho, že jsme si jednou za dva měsíce v noci zavolali, když manžel spal. To bylo pár vět, které mě nabily energií na další dva měsíce. Jednou jsem mu posílala fax, manžel byl ve stodole, já na něj koukala oknem, hlídala jsem ho. Pak jsem zjistila, jak jsem byla blbá, že mohl zmáčknout předchozí číslo a věděl, komu jsem psala. A úplně ostře si pamatuju, že jsem ten tenký faxový papír roztrhala na kousíčky a chtěla spláchnout do záchodu, aby nebyl žádný důkaz, ale záchod to nebral, tak jsem to zase vytáhla a nacpala do prázdného pytlíku od kafe a hodila do koše. Šla jsem do lesa na borůvky a měla jsem nepříjemný pocit, že to není dobrý, přestože jsem zahladila stopy. Vrátila jsem se po dvou hodinách, koukla do koše na odpadky a zjistila ke své hrůze, že tam ten sáček není. Týral mě takhle psychicky.

Jak jsi to snášela?

Postupně jsem se ocitla na dně. Ale od toho úplného dna mě zachraňovalo to, že jsem ráno musela jít do práce.

Já už nemohla, takže jsem nakonec byla i vůči tomu psychickému teroru netečná. Takže nastoupil fyzický.

Takže po první velkorysé reakci přišla odplata...

Okamžitě. A mimo jiné mi taky řekl, kolikrát mi byl za manželství nevěrný.

Proč to říkal?

Asi mě chtěl trumfnout. Ale mě to bylo úplně jedno, přisámpámbu.

A to tě zase pak mlátil?

To jo, ale já už pak ani neměla strach. Seděla jsem třeba v křesle a on rozbíjel sklo, lustry, okno. Sklo po koberci, elektrina v baráku vymlácená, všechno zničený. A já jenom seděla, nekomentovala jsem to, neprovokovala a jenom čekala, až usnul vysílenej chlastem. Nebo jsem napsala svému příteli dopis, protože měl nějaké zdravotní problémy, dala jsem si ten dopis ráno do kabelky, a když jsem odpoledne chtěla jít na poštu, dopis tam nebyl. Manžel mezitím zašel do ředitelny, jako že si jde pro kafe, a ten dopis mi vzal. Tenkrát mě hodně zmlátil.

Potom doma?

Ne, už ve škole. On chodil do školy zásadně ožralej a třeba při poradě řekl – proč tu krávu posloucháte? Jednou jedinkrát jsem musela volat o pomoc, to jsem měla strach o život, takže přijel brácha se švagrovou.

Proč jsi měla strach o život?

Protože mi řekl, že mě zabije, že se radil s nějakým práv-

níkem a ten mu řekl, že to bude kvalifikované jako vražda z afektu a že za to dostane maximálně osm let a že mu to za to stojí. Bohužel tam byly taky děti a já viděla dceru, jak mu klečí u nohou – táto, prosím tě, nech mámu žít, a syn – táto, ženský se nemlátí. Byl to konflikt nás dvou, děti do toho nechtěly zasahovat, ale byly nucené.

Proč jsi v tom zůstala tak dlouho?

Moje chyba. A jestli něčeho lituju, tak toho, že jsem nebyla schopná včas se rozhodnout. Já měla pořád v hlavě strach, co bude dál. A ten můj milej neřekl – pojď za mnou!

Tys měla asi taky umlácené sebevědomí, žes nebyla schopná něco udělat...

Nakonec jsem to udělala. Dostala jsem se do situace, kdy už jsem věděla, že hraju vabank a že je to špatný. A když přijel tenkrát můj brácha, tak se švagrovou uklidili byt a manžel jim říká, sedněte si, my jsme se s Hankou dohodli, že já přestanu pít a ona přestane s tím milencem. Já to myslela vážně, protože jsem v tom novém vztahu stejně neviděla žádnou budoucnost. Brácha mému muži řekl, dobře, Hana přestane a ty zkusíš dva měsíce nepít. A protože to bylo na začátku prosince, tak se manžel zeptal – proč dva měsíce, stačí měsíc, vždyť bude Silvestr. Takže jemu nešlo o rodinu a o mě, zase jen o ten chlast. Já byla vždycky ta, která se snažila udržet rodinu, byla jsem ochotná skončit s tou láskou. A dopadlo to tak, že se na mě chystal, vyhlašoval, že mě zabije. Zavolala jsem svému příteli, aby pro mě přijel, sbalila si pár svršků a odjela.

To byl rok od chvíle, kdy se dozvěděl o tvém milenci...

Od léta do léta, průsery bývají vždycky v létě.

Co sis vzala s sebou?

Hadry svoje základní.

A děti jsi tam nechala?

Děti jsem tam nechala, bylo jim devatenáct a šestnáct. Já nemohla přitáhnout děti, když jsem sama neměla nic. Ale s dětmi jsem si předtím sedla a řekla jim, o co jde. Ony se už předtím zúčastňovaly takových situací, jako že manžel svolával děti a vyhlašoval nade mnou rodinný soud. Nebo třeba na terase třískal zahradní nábytek a my jsme se s dětmi řeh-taly jako blbci, jak jsme z toho byly vyšílený. Děti mi řekly, že musím odejít. Probírala jsem s nimi, co mám dělat a syn říkal, mami, musíš jít, musíš, nebo tě táta zabije. Předtím se mi ještě doneslo, že manžel lítá po vsi s baseballovou pálkou a shání mě, že mě zabije. Takže jsem se sebrala a odjela.

A co potom tvůj manžel?

Manžel systematicky chlastal dál.

Jak ti bylo, když jsi odešla z domova?

Ona je to taková složitá historie, dělala jsem další chyby. Ale z těch chyb se člověk poučí a já těch chyb nelituju, já nelituju ničeho, kromě jedné věci – že jsem měla odejít dřív. Prostě dostala jsem přes držku, ale všechno je k něčemu dobrý.

Všechno zlý je k něčemu dobrý, vždycky.

Nelituju toho ani omylem a jestli se ten můj přítel v mém

životě objevil jenom proto, abych dostala sílu odejít, tak to bylo dobré. On mi nesmírně pomohl, protože kdyby ho nebylo, neodešla bych. Pak jsem zažádala o rozvod.

Jak dlouho ses rozváděla?

Dva dny. Výhoda maloměsta, že máš všude plno známých. Manžel mi řekl, že mi rozvod nepovolí, ale už byla taky jiná doba. Já mu navrhl, že to uděláme následovně. On mi povolí rozvod a já nebudu ventilovat jeho chlast, takže jako důvod k rozvodu jsem neudala jeho alkoholismus. A řekla jsem mu, jakmile na mě vytáhneš mého milence, já na tebe vytáhnu chlast. Rozvedli nás na prvním stání za deset minut.

A co majetek? Ten dům jste měli společně...

Majetek jsme neřešili. Já měla jiné starosti, potřebovala jsem si v Praze sehnat práci a věděla jsem, že na majetkové vyrovnání mám ze zákona tříletou lhůtu. Práci jsem si našla a začala jsem s mým přítelem žít. Našli jsme si pěkný byt, společně ho zařizovali a děti mě navštěvovaly i proti zákazu svého otce. A ten si dál pochlastával.

A co ten majetek? To jsi nedokončila.

Nechala jsem to být, protože s ním nebylo možné jednat. A navíc, já měla pořád trochu pocit viny, že jsem odešla. Chtěla jsem svou půlku baráku nechat přepsat na děti, on řekl, že na to ještě není čas. A pak začal pít tak strašlivě moc, že párkrát za sebou zkolaboval. Ale pak se tam našla holčička, takový typ samaritánky, která se o něj začala starat, podařilo se jí dostat ho k Apolináři na tříměsíční odvykací kúru a od té doby se drží. On se dostal už úplně na dno, byl totálně zdevastovanej. Řekli mu, že když se napije, má před sebou tak

tři měsíce života. A jako výraz vděku byla svatba. Vzal si ji, ona je o třicet let mladší. Po jeho léčení se s ním dalo už líp komunikovat, pořád jsem naléhala, že chci svou půlku nechat přepsat na děti a on to pořád odkládal. Pak už málem vypršela zákonná lhůta, tak jsem mu řekla, že to budu řešit soudní cestou. A nabídla jsem, že všechno zaplatím, znalecký odhad, převod, poplatky. On mi řekl, že se cítí výhradním vlastníkem domu a všeho, protože já jsem odešla. Na to jsem mu řekla, že já se cítím být čínskou císařovnou. Nakonec se soud nekonal a půlka baráku byla převedená na děti. Já jsem si nevzala nic.

A jak šel dál život s tvým milým?

Začali jsme spolu napevno žít, půl roku to bylo docela fajn, i když jsem cítila určité problémy z jeho strany, a to finanční. Podnikal, a protože nebyl od rána do večera ve kšeftě, aby hlídal lidi, tak mu kradli tržby, navíc měl špatně sepsanou smlouvu, takže nakonec přišel o veškeré peníze, které do toho vložil. On do té doby léta vydělával v mých očích horentní sumy, které pak obratem utrácel se svými kamarády, takže den ze dne tam vyměnili zámek a šmytec. A on vůbec nebyl schopen reagovat na realitu, nepracoval, nehledal si práci, neplatil sociální ani zdravotní pojištění. Nesmyslně věřil tomu, že se ta situace nějak vyřeší.

Ale tys mu snad otevírala oči?

Já ho natolik zbožňovala a věřila mu, že se z toho dostane, takže jsem doufala, že to bude zase dobrý. A protože jsme neměli žádný příjem, učila jsem soukromě kromě své práce pět hodin týdně angličtinu, abychom to utáhli. Holka už byla v Praze na vejšce, musela jsem ji podporovat, protože

táta jí žádné peníze nedával. Kluk zůstal s tátou, říkal, že ho musí někdo hlídat a já měla výčitky, že se synem nejsem. Ale udělala jsem všechno, abych se postarala o jeho budoucí kariéru a dělala jsem to dobře, takže jsem mu to splatila aspoň tímhle způsobem. A když potom při konkursu na pracovní místo vyplňoval test, ve kterém byla otázka na jeho vzor, napsal – moje máma.

Řeklas, že po půl roce začaly být v tvém novém vztahu existenční problémy...

Ten můj přítel žil asi rok z peněz, které mu ještě zbyly, a nepracoval. Takže já musela vzít další práci, jak jsem říkala, abychom to zvládli.

Stále opakujeme staré chyby...

Množily se obálky s modrými pruhy, občas jsem slyšela na záznamníku, že bude odpojený telefon, občas výhružka, že bude odpojená elektřina. Tak jsem to zaplatila a k tomu finančně podporovala děti. Po roce si našel práci, po půl roce jí zase nechal. Pak prodal auto, nějakou dobu měl peníze, a pak už neměl co prodávat, tak se dal do nějakého podivného podnikání, odkud přišel víc ošacovanej, než tam vlez. Pak jsem dokonce udělala to, že jsem mu našla práci.

Jak jsi prožívala tu změnu, nejdřív úspěšný muž a pak břímě, které se nechá žít?

Budeš se tomu smát, ale já to brala jako trest boží. Za to, že jsem šla za chlapem, kterej měl prachy, byl sebevďomej, a najednou se změní v trosku a pořád slibuje, že se to změní. Když jsem to pak poslouchala čtvrtý rok – a to nebyla žádná sranda, přestala jsem si ho vážit.

S tebou není něco v pořádku, že pořád přitahuješ tyhle chlapy. Ale víš proč? Protože dřeš a zachraňuješ, oni z tebe cítí sílu...

No jistě, mají vedle sebe záchranářku, tak se položej. A takhle jsme to spolu táhli skoro pět let a já si najednou postupně uvědomovala, že to není ono. A protože jsem vlastně bydlela u něj, pořád jsem měla pocit, že musím být vděčná. Ale stále nepřicházel impuls, abych si řekla – je čas vyrazit vlastní cestou. Mezitím se mi podařilo získat jinou, lépe placenou práci. Neříkám, že jsem na tom byla finančně dobře, protože když máš dvě děti a jsi na to sama, nejsi na tom nikdy dobře. Pořád jsem oddalovala moment, kdy vykročím svou cestou. A pak se semlelo několik věcí a jednou z nich byla moje cesta do ciziny. Když jsem se vracela, uvědomila jsem si, že se netěším domů. Tenhle pocit jsem měla poprvé. Když jsem vstoupila do bytu, první, co jsem viděla, byl plný stůl složenek s nezaplacenými účty, pak prázdná lednička, vyschlá hořčice, zkažené okurky, jinak nic. A do toho byl v Praze právě summit NATO a můj syn musel opustit kolej, neměl kam jít, a když přijel do svého rodného domova, tam už vládla macecha, takže to nedělalo dobrotu, tak mi volal, že je nešťastný, že nemá kam jít – a aby šel ke mně, tedy k nám, to by taky nedělalo dobrotu. V tu chvíli jsem si uvědomila, že jsem vlastně bezmocná a nemůžu se ani postarat o vlastní dítě. A nakonec jsem zjistila, že mi můj přítel sebral peníze, které mi přišly, protože jsem byla dlouho pryč a dala mu plnou moc, aby je mohl převzít. A v tom momentě to sklaplo, ale zaplaťpánbůh, že to sklaplo. A najednou jsem si řekla – finito, takhle už to dál nejde! A já, která se bála být sama, jsem během čtrnácti dnů získala byt.

Jak se ti to podařilo?

Uděkala jsem pro to všechno. Obrátila jsem se na pár lidí a byla překvapená, jak mi vycházejí vstříc. Sehnala jsem pěkný služební byt.

Ale řekni mi, jak je možná taková změna? Na začátku jsi říkala, že se o něj můžeš opřít ...

Jo, vyzařovalo z něj sebevědomí, prostě úspěšnost.

Byl úspěšný a najednou se takhle rozložil...

A já pak táhla tu společnou káru.

Je to nějaký zákon akce a reakce. Když jeden všechno zachraňuje, druhému ochrne vůle.

Je to tak. Já byla zlatíčko, já byla miláček, protože jsem mu taktně podsouvala peníze do peněženky a za to, že jsem byla taktní, si mě vážil. A když jsem přemýšlela, proč mi tak dlouho trvalo, než jsem se s ním rozešla, byla to taky obava z mé matky. Ona z něj byla nadšená, protože byl šarmantní, příjemný, komunikativní. A matka byla přesvědčená, že Hanička se má dobře. Já samozřejmě zastírala skutečnost, to, že jsme na mizině. Téměř jsem si půjčila peníze, abychom mamince udělali dobře, šli do divadla a na večeři. A já měla strach, aby máti neřekla – ty si neumíš udržet chlapa, ty jsi prokletá, jako se to už jednou stalo.

Ale proč z té maminky mají některé holky respekt celý život?

Vracíme se na začátek. Celý život, celý život. Prostě jsem pořád dítě.

To neznám, protože máma byla moje přítelkyně, která mi přála to nejlepší a tehdy je možné žít spolu vztah v pravdě.

Je to hrozný, ale teprve když matka zemře, začneš svobodně dýchat. A já tehdy měla strach, že se nechám zase ukecat, protože jsem se stěhovala před Vánoce, já měla strach z té smířlivé vánoční atmosféry. Takže jsem si zařizovala nový byt, aniž by to někdo věděl. Přestože jsem měla strach z mámy, tak jsem se nadechla a řekla jí – mami, já se od něj odstěhovala a mám vlastní byt. A bylo ticho. Říkám jí, byla bych ráda, kdybys mě přišla navštívit. Přijela, byla odměřená, nic neřikala, jenom jsem z ní cítila – opět jsi zklamala, dcero. A pak jednou přijela a řekla mi – já se ti nedivím, ty máš tak krásný byt, jsi samostatná a na nikoho se nevážeš.

Došlo jí, co opravdu v té chvíli chceš...

Konečně v třiasedmdesáti letech schválila můj život, máme spolu příjemný vztah, nevracíme se k minulosti, k tomu rozpatlávání. Ví, kolik jí asi zbývá let. Ale já z ní vždycky měla strach. Bála jsem se rozvést, protože jsem se bála mámy.

Ten strach z rodičů, co řeknou mému životu, když už jsem dospělá, mi přijde absurdní. Právě tak jako mluvit do života dospělým dětem...

Já jsem prožila v mládí a vlastně i v dospělosti strach – co tomu řekne máma. Mně se podařila obrovská věc. Moje děti vědí, že když budou mít problém, přijdou za mnou a svěří se. A já nezačnu – ty jsi blbeček, cos to proved? Ví, jak jsem to sama nesnášela a nechci to opakovat. A když přijdou – mám průser –, tak dáme hlavy dohromady, jak z toho ven.

A jak vypadal rozchod, čím jsi ho zdůvodnila?

Já mu ten rozchod oznámila o něco dřív, protože mi dlužil poměrně velkou částku peněz, kterou jsem nutně potřebovala na zařízení bytu. To byly peníze, které jsem mu už dlouho půjčovala a já si to potom začala psát. Byly to peníze výhradně pro jeho potřebu, ne na domácnost. Ale on mi tehdy ty peníze nevrátil, takže jsem si je sehnala jinak. A zařídila jsem si skvostný byt, pořád ho ještě dodělávám, je to moje radost. Tehdy jsem mu oznámila, že je náš vztah pro mě neudržitelný a že se potřebuju osamostatnit.

A on?

Myslím, že už to delší dobu tušil, zachoval se jako frajer, řekl – chápu. Když jsem mu pak řekla, že byt mám skoro zařízený, musela jsem dělat elektriku, podlahy, tak viděl, že jsem rozhodnutá a nenaléhal. Zvolil formu velkorysého postoje – tak běž! Ze začátku jsme se vůbec nevidali, protože pro něj jsem skončila, pak mi jednou zavolal, pak jednou za mnou přijel. My se dál stýkáme, on ví, na čem je, a teď by chtěl, abychom se vzali. Ale to jsou takový poslední výstřely, to už je pasé.

A máš s ním sex?

Ale jo, mám. Proč ne? Stýkáme se dvakrát týdně, jednou za mnou přijde on, jednou já za ním. Ale už se nevážu, nepočítám s žádnou budoucností. O to má on větší zájem.

To mi vždycky vadilo – ten takřka přírodní zákon akce a reakce. Jakmile jeden doleje, druhý se vzdaluje, nebo dokonce odvrhává. A když přestane dolejet, začne mít ten druhý zájem. Přijde mi to nedůstojné člověka.

Teď jsem zjistila, že jsem schopná si ze svého příjmu zařídit byt, jet na dovolenou. Já mám najednou peníze, představit si to!

Jak si to vysvětluješ?

No že jsem se zbavila chlapů! A hospodařím si sama. A do toho přišly promoce mých dětí, nějaké dárky. Pořád mám co splácet, ale můžu si dovolit věci, které jsem si předtím v životě nedovolila.

Ty máš smůlu, že jsi příliš silná žena. To bohužel mužům nedělá dobře.

Já si to nemyslím, jsem obyčejná holka.

Jsi atomová elektrárna a čím jsou ženy silnější a přebírají od mužů jejich povinnosti, tím víc se pak muži cítí zbyteční a přestanou se snažit budovat. Rodinný život i vztah. A to je zlý!

Je to zlý a dneska už to vím. Víme to všechny. Ale upozorňuju, že nejsem žádná feministka a mám chlapy ráda. A když potřebuješ otevřít víčko od kompotu, tak se ti chlapecká síla hodí.

To se hodí, ale degradovat člověka—muže na fyzickou sílu je urážející. Mně vadí, že ženy, které pocítily nespravedlnost ve vztahu muže a ženy na vlastní kůži, se křížují před slovem feministka.

Ale já mám chlapy ráda!

A já je snad ráda nemám?

No jo, ale pro mě pojem feministka znamená modrá punčocha.

To ses ale ocitla někde v prehistorii. A zaplaťpánbůh za ty modrý punčochy. Něco pro nás vybojovaly.

Já vím, ale máme to v sobě zafixovaný. Vždyť víš, v čem jsme vyrůstaly, v socialistickým realismu.

Ale máme teď trochu 21. století! Už máš za sebou přes čtyřicet let života a něco jsi prožila!

Ale zažila jsem i pár feministek, které vystupovaly v televizi, a byly to, s prominutím, neatraktivní tlustý a ošklivý ženský.

Člověk musí být atraktivní ženská?

Jestliže ty jako atraktivní ženská budeš kázat o feminismu, tak ti budu spíš naslouchat. I když četla jsem tvoje věci a vím, že nejsi žádná ortodoxní feministka...

Já ale jsem bytostná feministka, protože mi vadí nespravedlnost. A tys tu nespravedlnost zažila na vlastní kůži!

Ale mně to pomohlo, kdybych ji nezažila, tak jsem se v životě nedopracovala k tomu, kdo jsem!

Já vím, ale k čemu se dopracovali muži? Třeba ti tvoji? K tomu, že se rozložili v kyselině sírový, jak ten první, tak ten druhý! Ale pořád to jsou chlapi a mají větší práva. Proč?

Já si myslím, že je to otázka výměny generace. Já jsem tvoje generace a vidím, jak moje dcera komunikuje se svým milým, už spolu dva roky chodí a pravděpodobně se vezmou. Mně se jejich vztah líbí a fandím jim. Moje dcera třeba říká – o víkendů jedeme na svatbu kamarádů a pak půjdeme ještě na jednu svatbu a pak se s Petrem vezmeme. Ale Péťo, já si tě vezmu, jenom když mi koupíš chalupu, co se mi tak strašně líbí. – To víš, že koupím. A já ji žeru, ro-

zumíš, ona mu řekne – až mi koupíš ten baráček, tak já si tě vezmu – a on toká.

Je to jiná generace, jiné sebevědomí. My obě žily v zajetí toho, jak nás společenské zvyklosti naprogramovaly.

Jenže, Olgo, ty máš trochu větší akční rádius a pohybuješ se v jiném světě...

Ale ty už taky nejsi na té vsi. A hlavně, není ti už dvacet třicet. A máš dospělé děti, nejsi už zajatcem nikoho.

Já vím. Kdyby ses mě teď zeptala, o čem sním, tak ještě bych docela ráda do třetice žila pěkný zajímavý vztah. Já žila dvacet let s manželem, a tím dnem, kdy jsem od něj odešla, jsem začala žít se svým přítelem. To trvalo pět let. Strašně bych si přála po únavném dni spočinout v silném mužném objetí.

Když poslouchám příběhy žen, zjišťuju, že toho mužného ochránářství je najednou strašně málo. Kam se vytratilo? Asi se rozpustilo v šílené aktivitě žen – matek – ochránářek.

To je asi taky můj případ.

Říkalas, že nelituješ chyb, které jsi v životě udělala...

Chyby jsou k tomu, aby tě postrčily dál. To jsou takové ty staré obehnané pravdy – co tě nezabije, to tě posílí. Já si teď s tebou povídám o mém životě, o své minulosti, ale jinak se v minulosti vůbec nehrabu. Žiju intenzivní přítomnost, možná mám i nějakou budoucnost. Beru to tak – byla jsem naivní, byla jsem hloupá, ale kdybych neprošla těmi drsnými peripetemi, v životě bych se neodrazila dál a neo-

dešla bych. Až do penze bych dělala ředitelku školy, žila v zajetých kolejích, hrabala se v zahrádce a postupně bych stárla. Když jsem odešla, manžel mi nechyběl. Viděla jsem ho pak po dlouhé době na promoci dětí, dívala jsem se na něj a vůbec nic jsem necítila. Je to možný? Často slyšíš o nenávistech, které k sobě cítí manželé po rozchodu. Ale já necítila nic, ani lítost, ani vztek, neměla jsem pocit, že mi něco dluží nebo že bych se na něj zlobila. Nic, ani lítost, ani zlost, ani soucit. Byla jsem z toho překvapená. Dvacet let jsem žila s člověkem, měla s ním dvě děti, prožívala dobrý i zlý. Neříkám, že je to cizí člověk, je to otec mých dětí, ale pro mě je vzduch. Musím po pravdě říct, že kdyby dnes umřel, neuroním ani slzu. Ta schopnost lidského organismu zapomínat je neuvěřitelná.

Ale taky sebeobranná a milosrdná. Jako když ti někdo milovaný umře nebo tě opustí, tak trpíš rok dva, někdy déle, ale můžeš dopředu vědět, že přejde čas a ta prvoplánová bolest se zahojí.

Já mám taky tuhle zkušenost. Kdysi dávno na gymplu jsem se setkala se starou paní, ta její vyrovnanost byla fascinující. A ona nám říkala, pamatujte si – ženská ve vztahu s chlapem může být šťastná jenom tehdy, když ho miluje míň než on ji.

Hm, to jsou poučky nanic, to si těžko naordinuješ...

Ale ona je to pravda, ve chvíli, kdy ho míň miluješ – vždyť už jsme se o tom bavily na téma akce – reakce, tak automaticky on začíná víc milovat tebe, tím pádem ovládáš pole působnosti, ty jsi ta, která určuje pravidla.